

Lätt om odling

Nr 6 • Från frö till planta

Vissa köksväxter sås direkt på friland på våren, andra måste förkultiveras inomhus eller i drivbänk för att de ska hinna utvecklas under vår korta sommar. Sorter med kort utvecklingstid bör sås flera gånger under växtsäsongen för att det alltid ska finnas lagom mogna köksväxter att skörda.

Detta faktablad handlar om sådd och val av växtslag och om hur du driver upp unga plantor.

Frö till köks- och blomsterväxter finns att köpa snart sagt överallt. Specialaffärer har dock större sortiment än dagligvaruhandeln. Det är inga större skillnader mellan de stora fröfirmornas sortiment, men varje firma brukar ha åtminstone några egna nyheter varje år.

På fröpåsarna hittar du uppgifter om minimigrobarhet för köksväxter. Beteckningen EG-regler standardutsäde innebär en grobarhet mellan 65 och 80 procent. Dessutom ska fröpåsarna innehålla uppgifter om sista försäljningsdag, vilket Koloniträdgårdsförbundet har medverkat till. Informationen på fröpåsarna – såtid, odlingstips m m är för det mesta mycket användbar.

Förkultivering

Tomater och paprika, majs och selleri samt en rad andra växter hinner inte mogna om de sås direkt på friland. Därför måste plantorna förkultiveras inomhus eller i drivbänk och senare planteras ut på friland.

Som regel finns det plantor att köpa när utplanteringstiden är inne. Men det är både lönsamt och intressant att själv dra upp egna plantor.

Text: Lars-Erik Läck

Teckningar: Han Veltman

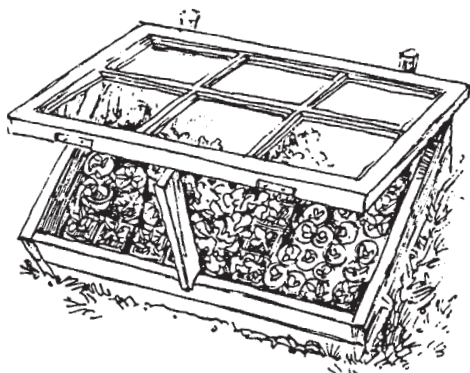
Vill du odla speciella sorter, t ex nyheter, måste du dra upp plantorna själv eftersom nyheterna ofta bara finns som frö.

Enkla hjälpmedel

Det behövs ingen märkvärdig utrustning för att dra upp plantor. Sålåda, plastkrukor, såjord och frö – det är egentligen allt som behövs.

Tänker du förkultivera utomhus måste du ha drivbänk täckt med ett fönster av glas eller plast.

Inomhus kan du använda dig av ett miniväxthus med plasthuv. Frön gro

Du kan förkultivera plantor inomhus men också utomhus i en enkel drivbänk.

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org

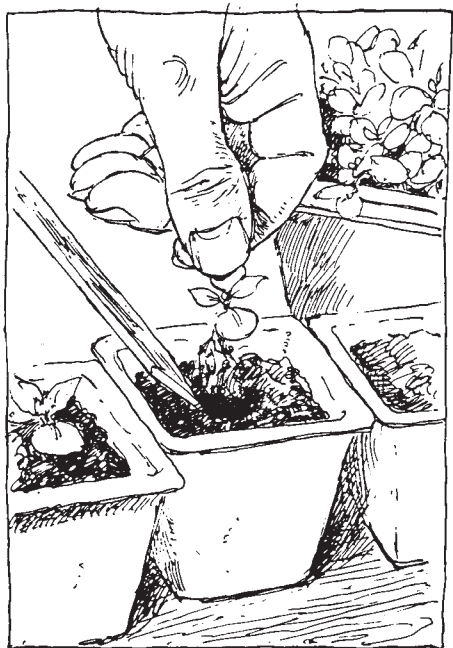
bäst i värme och hög luftfuktighet och det kan du lätt åstadkomma under plasthuvu.

Så du flera sorter på en gång är det praktiskt att så varje sort för sig i mindre lådor eller krukor som ställs i miniväxthuset. Alla sorter gror inte lika fort och de som gror fortast kan då lätt flyttas ut ur miniväxthuset medan de långsamt groende får stå kvar tills de grott. Nyss uppkomna plantor bör inte ha lika hög luftfuktighet som frön. Med små lådor kan du ge varje sort de bästa förutsättningarna.

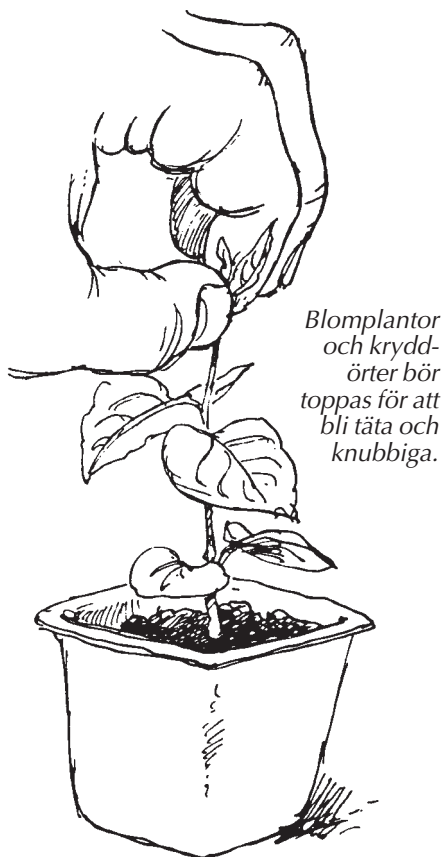
Glöm inte att märka sorterna noga. Småplantor av olika sorter är lika varandra och det kan vara svårt att skilja dem åt om de inte är märkta.

Såjord

En bra såjord ska innehålla mycket sand och vara näringsfattigare än vanlig blomjord. Du kan blanda såjord själv av 1/3 god, ogräsfri matjord, 1/3 fin sand och 1/3 gödslad torvmull. Det finns också utmärkta såjordar att köpa.

Omskolning. Plantorna flyttas från såbädden och sätts en och en i krukor. *Obs! Ta aldrig i stjälken utan alltid i ett blad.*

Blomplantor och kryddörter bör toppas för att bli täta och knubbiga.

Omplantering

När plantorna i sålådor grott och växt till 4–5 cm höjd är det dags att plantera om dem en och en i småkrukor. Man brukar kalla detta för omskolning.

Varje planta behöver nu utrymme för att växa sig stor och stark. Lätta, fyrkantiga plastkrukor, minst 6x6 cm är bra att använda till omskolning. Du kan också använda tomma yoghurtburkar eller avskurna mjölkkartonger. Men kom ihåg att göra dräneringshål i botten.

Storfröiga sorter som majs, melon, m fl sås direkt i krukor. Sätt två frön i varje kruka ifall något inte skulle gro. Gror båda, tar du senare bort den svagaste plantan.

Ljus och vatten

Småplantor inomhus ska ha så mycket ljus som möjligt. Men om plantorna står i ett söderfönster måste du skugga dem

mitt på dagen under solvarma dagar på senvåren. Står de för mörkt blir de bleka och rangliga. Extraljus ges med kallvita lysrör.

Vattna varje dag – men inte alltför rikligt. Jorden ska vara fuktig men inte blöt. Plantor som står länge i alltför blöt jord kan ruttna. Använd alltid rumsvarmt vatten till såbäddar och småplantor.

Gödsel behövs sällan. Små plantor tar sin mesta näring från fröet. Senare räcker den näring som finns i jorden.

Toppa och bind upp

Plantor av kryddväxter och blomplantor bör toppas åtminstone en gång under förkultiveringen. Då förgrenar de sig och blir täta och knubbiga. Toppa däremot aldrig tomat, paprika eller majs.

Purjolök däremot blir kraftigare om man toppar både blad och rötter. Det gör man både vid omplanteringen och utplanteringen.

Tomatplantor och majsplantor hinner bli ganska höga innan det är dags att plantera ut dem. Om de har svårt att hålla sig upprätta, ge dem en blompinne som stöd.

Plantor i ett fönster bör vändas då och då så att de inte bara växer åt ett håll.

När ska man så?

Utgå från utplantering i början av juni, någon vecka tidigare i sydligaste Sverige. Följande tabell ger besked om hur lång tid det normalt tar från sådd till dess att plantan är färdig att sättas ut på friland. Anpassa såtiden därefter.

SÅTABELL

10–12 veckor:

selleri, petunia, flitiga lisa

8–10 veckor:

paprika, purjo, äggplanta, lobelia, flitiga lisa, kryddörter

6–8 veckor:

tomat, tagetes

4–6 veckor:

kål av olika slag, majs

3–4 veckor:

gurka, squash, melon, sallat.

Avhärdning

Plantor som stått inne i varm, ombonad miljö kan få en chock när de planteras ut.

Avhärdning är ett sätt att dämpa chocken. Lådorna med plantor ställs då ut på dagarna i halvsugga/skugga och tas in på natten. En veckas avhärdning brukar räcka.

Hotar nattfrost efter utplanteringen måste plantorna täckas. De flesta växter som måste förkultiveras tål inte den minsta frost.

Den första veckan kan det också vara bra att skugga nyss utplanterade växter om det är mycket varmt och solen gassar.

Så utomhus

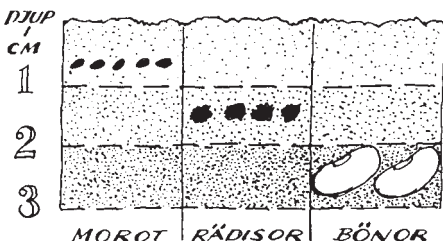
De flesta grönsaker kan sås utomhus så fort jorden torkat upp så pass att den kan bearbetas. Såbädden bör bestå av finfördelad jord utan klumpar och stenar. Innan jorden torkat upp kan man inte kratta en såbädd.

Maj är såmånaden framför andra i större delen av Sverige. I sydligaste delen av landet går det för det mesta att så i april.

Bönor, märke- och sallatsärter, squash och gurka ska man dock vänta med till dess att jorden blivit varm – minst 10°C. Det brukar vara lagom att så dem i mitten av juni. Inte heller rödbetor ska sås för tidigt på grund av risken för att gå i blom, s k stocklöpning.

En del snabbväxande grönsaker bör sås flera gånger under odlingssäsongen – och bara lite varje gång. Att exempelvis så ut en hel påse sallatsfrö på en gång är slöseri för ett vanligt hushåll. Du får massor av sallat på en gång och ingenting till senare förbrukning.

Förutom sallat är det rädisor, spenat, dill och sallatslök som bör sås i omgångar. Även morötter och rödbetor kan du så två gånger. Tidigt för sommarskörd

Lagom såddjup för några vanliga växtslag. Andra med samma fröstorlek sås på motsvarande djup.

och i juni för höst och vinterskörd. Av morötter finns sommar- och vintersorter.

Radavstånd och sådjud

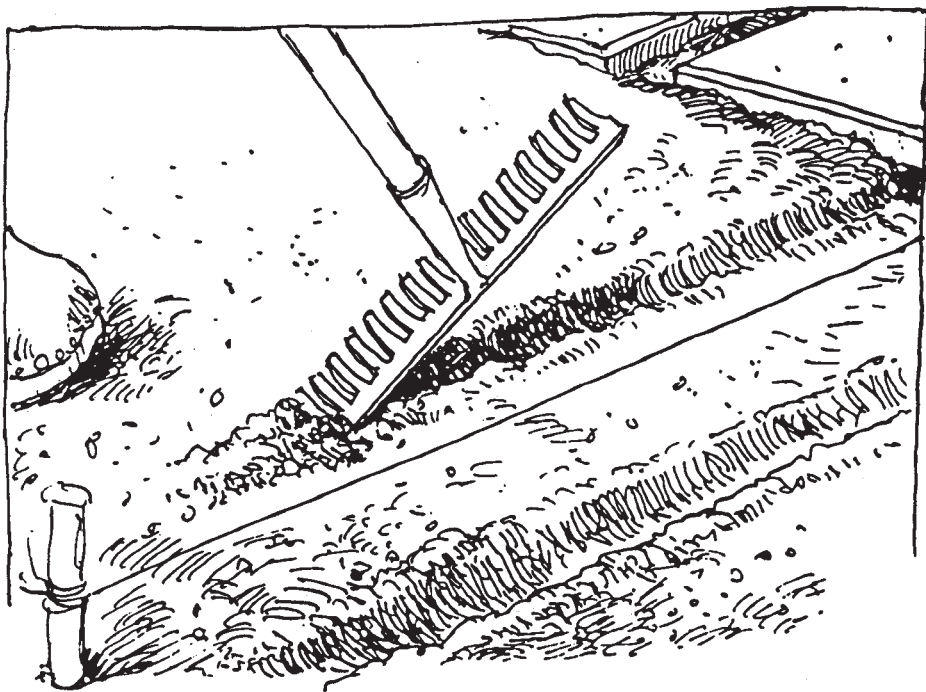
Radavståndet beror på vilken odlingsmetod du tillämpar. Men man brukar kunna så tätare än vad som står på fröpåsarna. De uppgifterna hämtas från yrkesodlarna som odlar ganska glest, bl a för att kunna bekämpa ogräs maskinellt.

Rätt sådjud är viktigt. Små frön ska sås grunt och större frön djupare. Se i tabellen och tillämpa samma sådjud när du sår andra växtslag med motsvarande storlek på fröna. Är jorden grov kan man strö såjord i såraden.

Genom att så i raka rader blir det lättare att skilja nyttoväxter och ogräs åt när plantorna är späda. Använd gärna en lina som du spänner längs raden och gör sedan en fåra att så i. Allt som sås behöver inte växa i raka rader. I jord som är ogräsfri går det bra att bredså eller så i kvadrat. Dill och persilja t ex passar bra att bredså. På fröpåsarna brukar det stå om ett växtslag även passar bra att bredså.

Så ut fröna och mylla försiktigt över med jord. Använd gärna en sådosa, med den är det lättare att så jämnt.

Vattna i såraden både före och efter sådden så att jorden blir fuktig och packar sig kring fröna. Använd slang eller kanna med finstril. En kraftig vattenstråle kan kasta upp de nysådda fröna.

En lina är bra när såraderna ska dras upp. Så gärna i en grund ränna – där blir mikroklimatet perfekt.

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org